

безумоўна, павінны абавіраваць на станоўчыя традыцыі і веды, якія былі назаваныя папярэднімі пакаленнямі бібліятэкараў і бібліяграфіаў. З гэтага пункту гледжання заслугоўае увагі вывучэнне тэарэтычнай спадчыны ў галіне бібліяграфіі вядомага дзеяча кнігі І.Б.Сіманоўскага, які ўсё сваё жыццё прысвяціў бібліятэчнай справе і бібліяграфіі Беларусі.

Засяродзім увагу на поглядах І.Б.Сіманоўскага па пытаннях сутнасці бібліяграфіі, яе функцыянальнай і відавочнай структуры. Застаючыся на пазіцыях кваліфікацыі бібліяграфіі як кнігазнаўчай дысцыпліны, характэрных для большасці бібліяграфіаў 20--30 гг. нашага стагоддзя, І.Б.Сіманоўскі зводзіў сутнасць бібліяграфіі да бібліяграфічнага метаду. Аб гэтым сведчыць яго выказванне на I Усерасійскім бібліяграфічным з'ездзе, дзе ён гаварыў аб бібліяграфічным метаде як асноўным для кнігазнаўства, бібліяграфічнага метаду, практычнай бібліяграфічнай дзейнасці, выкладчыскай, навукова-даследчай работы і нават арганізацыі інтэлектуальнай працы.

На такіх пазіцыях, але больш вузкіх знаходзіліся А.С.Чубар'ян, С.А.Трубнік, Ю.М.Тукаў. Імі ставілася пытанне аб рэкамендацыйнай бібліяграфіі як метаде кіраўніцтва чытаннем.

Разважаючы І.Б.Сіманоўскага аб бібліяграфічным метаде шмат гадоў апасля звайшні падтрымку ў канцэпцыі М.Г.Вохрыпавай, якая зрабіла выснову, што ён з'яўляецца агульнанавуковым.

Думкі І.Б.Сіманоўскага сучасны і сучаснаму даследаванню тэорыі бібліяграфіі Н.А.Сляднёвай. Яна ў манаграфіі «Бібліяграфія ў сістэме універсума чалавечай дзейнасці» сутнасць бібліяграфіі бачыць ў прымяненні бібліяграфічнага метаду ва ўсіх сферах чалавечай дзейнасці.

Вылучаючы такія функцыі бібліяграфіі, як інфармацыйная, пошукавая, кансультацыйная, палітычна-асветніцкая, навукова-дапаможная, крыніцазнаўчая, І.Б.Сіманоўскі не падзяляе іх на два ўзроўні ў адпаведнасці з сучасным вучэннем функцыянальнай структуры бібліяграфіі.

Разглядаючы галіновую навукова-дапаможную бібліяграфію, асабліва па гуманітарных дысцыплінах, І.Б.Сіманоўскі яшчэ ў 1965 годзе прыйшоў да высновы, што яна выконвае крыніцазнаўчую функцыю. У 70--80 гады даследчыкі, напрыклад Я.М. Малевіч, вывучаючы гістарычную бібліяграфію, робяць вывад, што адной з важнейшых функцый яе з'яўляецца крыніцазнаўчая. У артыкуле В.А. Факсева «Да пытання аб крыніцазнаўчай функцыі бібліяграфіі» гэта думка атрымала дэталізаванае навуковае абгрунтаванне. Ён паказвае шляхі і метады яе рэалізацыі ў навукова-дапаможнай бібліяграфіі ўвогуле і асабліва ў бібліяграфічных працах гуманітарнага характару.

Вывучаючы функцыянальную структуру бібліяграфіі на сучасным этапе, Н.А.Сляднёва і І.С.Шыпкін сярод спецыфічных функцый бібліяграфіі вызначылі таксама і крыніцазнаўчую.

Цікавымі з'яўляюцца погляды І.Б.Сіманоўскага і на ўзроўні бібліяграфавання. У сваёй манаграфіі

«Беларуская савецкая бібліяграфія» (Мінск, 1965) ён шырока даследуе, так бы мовіць, «латэнгую» і «афінскую» бібліяграфічную інфармацыю, а таксама, калі выкарыстаць тэрміналогію Н.А.Сляднёвай, «цостільшынную».

Прагрэсіўнымі з'яўляюцца і думкі І.Б.Сіманоўскага аб аб'екце бібліяграфіі, да якога ён адносіў не толькі друкаваныя творы, але і рукапісныя кнігі, дысертацыі і іншыя сацыяльна значныя дакументы. Гэта сведчыць аб тым, што ён прытрымліваўся дакументальнага падыходу да аб'екта бібліяграфіі.

Такім чынам, сказанае намі дае падставу зрабіць выснову, што тэарэтычныя погляды І.Б.Сіманоўскага сугучны сучаснай парадыгме бібліяграфавання.

Фядорына А.І.,
ст.выкладчык

ДА ПЫТАННЯ РАЗВІЦЦА БІБЛІЯТЭКАЗНАЎЧАЙ ДУМКІ НА БЕЛАРУСІ ў 50-я ГАДЫ

Працэс дэмакратызацыі, які шырока разгарнуўся з сярэдзіны 50-х гадоў, стварыў спрыяльныя умовы для развіцця культуры, у тым ліку і бібліятэчнай справы ў Рэспубліцы Беларусь. У гэты час плёнілі прапавалі тэарэтыкі і практыкі. Іх погляды былі адлюстраваны ў выступленнях і публікацыях.

Асноўным тэарэтычным пытаннем у развіцці бібліятэчнай справы трэба лічыць вызначэнне функцый бібліятэк. Увага бібліяказнаўчай думкі 50-х гадоў на Беларусі была накіравана на далейшую распрацоўку функцый бібліятэк. У прафесійным друку дыскусіраваліся розныя пункты гледжання на ролю бібліятэк у самаадукацыі. Так, К.Г.Маўрычава лічыла, што самаадукацыя ёсць спосаб набывання адукацыі і паміж самаадукацыйнай і школьнай адукацыйнай няма прынцыповай розніцы. Але вузкае лацішча самаадукацыі як разпавіднасці школьнага навучання не было падтрымана шэрагам бібліяказнаўцаў і бібліяграфіаў: З.Э.Лус, В.Г.Олішавым, Б.А.Смірновай і інш.

У гэты ж перыяд паспела неабходнасць удалення тыпалогі абласных бібліятэк. І.Б.Сіманоўскі на навуковай канферэнцыі (снеж.1975 г., Масква) падкрэсліў, што абласныя бібліятэкі павінны заняць «своё належнае месца среди научных библиотек» і выконваць функцыю «основной научной библиотеки». Пазіцыя І.Б.Сіманоўскага супрацьстаяла пунктам гледжання тых бібліятэкаланцаў, якія адносілі абласныя бібліятэкі да масавых. Навуковы падыход тэарэтыка бібліятэчнай справы Беларусі да абласных бібліятэк з'яўляецца правільным і перспектыўным і ў нашы дні.

У 50-я галы ў бібліятэказнаўстве пачаўся перагляд поглядаў на праблемы бібліятэчнай псіхалогіі, і ў прыватнасці на тэарэтычныя работы М.А.Рубакіна, характэрныя для 30-х гадоў. К.Г.Маўрычэва, напрыклад, указвала на аднабаковы характар крытыкі тэарэтычных работ М.А.Рубакіна. Яна падкрэсліла яго пэўныя заслугі ў распрацоўцы тэорыі і практыкі вывучэння чытачоў і іх інтарэсаў, у распрацоўцы прыпыншаў і метадаў самаадукацыйнага чытання.

Характэрным для гэтага перыяду з'яўляецца цікавасць да праблем выкарыстання ў бібліятэчнай псіхалогіі прыпыншаў і метадаў сацыяльнай псіхалогіі. Свой пункт гледжання наконт данага пытання выказвала К.Г.Маўрычэва. Яна падкрэслівала, што «каждый человек, обладая индивидуальной психологией, в то же время является членом того или иного социального коллектива, который имеет свои экономические, классовые, этические и культурные идеалы. Эти идеалы и порождают определённую общность читательских интересов той или иной читательской группы».

Да 50-х гадоў адносіцца і дыскусія аб ролі МБА, у якой прымаў удзел І.Б.Сіманаўскі. Некаторыя бібліятэказнаўцы лічылі, што шырокае выкарыстанне МБА сведчыць «о порочности комплектования библиотек». І.Б.Сіманаўскі ж падкрэсліў, што МБА з'яўляецца «не только важным средством обслуживания читателей, но и могучим фактором и незаменимым элементом планомерной организации библиотечного дела».

У бібліятэчным друку тых гадоў значнае месца займала дыскусія аб крытэрыях ацэнкі эфектыўнасці дзейнасці бібліятэк. Пры гэтым шэраг бібліятэказнаўцаў лічылі немагчымым ацэньваць работу бібліятэкі па колькасці масавых мерапрысцяў, якія праведзены ў ёй. К.Г.Маўрычэва, напрыклад, адзначала, што аб рабоце бібліятэкі неабходна меркаваць «не по количеству проведенных мероприятий, а по их количеству и результатам».

Гэта толькі асноўныя накірункі развіцця бібліятэказнаўчай думкі на Беларусі ў 50-я галы, якія датычаць тэарэтычных пытанняў. Шмат артыкулаў у той час было прысвечана абмену вопытам аб дзейнасці бібліятэк. Вывучэнне перыядыкі сведчыць аб тым, што артыкулы такога зместу друкаваліся ва ўсіх рэспубліканскіх, абласных і некаторых раённых газетах, а таксама часопісах. Аўтарачы артыкулаў былі ў асноўным бібліятэкары-практыкі, якія дзяліліся сваімі ідэямі, поглядамі, меркаваннямі. На жаль, адсутнасць прафесійнага часопіса на Беларусі адмоўна ўплывае на развіццё бібліятэказнаўчай думкі як у той, так і сённяшні час.

Самайлюк Т.А.,
заг.аддзела рэдкай кнігі
Беларускага ўніверсітэта культуры

УНІЯЦКАЕ КНІГАДРУКАВАННЕ НА БЕЛАРУСІ Ў XVII-XVIII стст.

У гісторыі уніяцкай царквы пасля Брэсцкага сабору (1596) ў шэрагу важнейшых падзей, якія ўплывалі на друкарскую справу і выдавецкую палітыку уніятаў, самае значнае месца займалі, па-першае, утварэнне Базыліянскага ордэна і, па-другое, скліканне Замойскага уніяцкага сабору.

Змены ва ўсходняй царкве, выкліканыя уніяй, пераўтварылі перш за ўсё адны яе ордэн – збор манахаў устава святога Васілія Вялікага. Устаў манахаў абраду візантыйскага быў распрацаваны Васіліем Вялікім у IV ст. На яго аснове ў IX ст. быў распрацаваны манастырскі ўстаў Феадарытам Студытам, ў XI ст. -- Феадосіем Пячэрскім і ў XVII ст. -- Іосіфам Вельямінам Руцкім.

Манахаў устава св. Васілія прывёў на рускую зямлю князь Уладзімір у X ст. для ўмацавання хрысціянства. У канцы XVI ст. збор манахаў, напачатку моцны, заняшаў.

Рэформа ордэна, праведзеная пасля уніі ў 1617 годзе мітрапалітам уніяцкай царквы І.В.Руцкім, ахапіла манахаў на ўсёй тэрыторыі Вялікага княства Літоўска-га. Уніяцкі Ордэн, г.зн. *Ordo Sancti Basilii Magni*, па ордэнскаму ўставу быў манаскім сузральным зборам, але машаі ажыццяўлялі формы дзейнасці клерыкальных ордэнаў. Яны праводзілі палкам новую, реформатарскую пастырскую, выхаваўча-асветніцкую і культурную дзейнасць.

У 1720 годзе адбыўся ў Замосці сабор уніяцкай царквы, скліканы мітрапалітам Лявонам Кішчэкай. На сіноде былі прыняты рашэнні па аднаўленню Ордэна. У 1773 годзе быў створаны Ордэн базыліянаў св. Ісафаата (*Ordo Basilianis Sancti Iosaphat*) у выніку аб'яднання кангрэгацый базыліян Вялікага княства Літоўскага і расійскай, зацверджаны ў 1774 годзе Рымам пад назвай Ордэн Рускі св.Васілія Вялікага (*Ordo Sancti Basilii Magni Ruthenorum*).

Уніяцкае кнігадрукаванне пачынае зноў з другой паловы XVII стагоддзя і працягваецца да пачатку XX стагоддзя. У першай палове XVIII стагоддзя тры чвэрці друкарняў Рэчы Паспалітай належыла Ордэну базыліянаў. Друкарні базыліянаў рэалізавалі перш за ўсё ўласныя мэты Ордэна і уніяцкай царквы. Друкаванне кніг уводзілася ў абавязак Уставам Ордэна. Правілы Канстытуцыі Ордэна, складзеныя мітрапалітам Вельямінам Руцкім «*Impressio librorum*», вызначалі друкаванне кніг: «*Pro maiori gloriae Divinae, scientiarumque incremento, ito vestri literarum studiis operam dent, ut possint utiles libros scribere, illorumque monumentis rem juvare literariam*». Прадпісанне ўстанаўлівала таксама цэнзуру